

Συναυλία προς τιμήν της Micromeria acropolitana!

Οι Ημέρες Οικολογικής Δράσης του GEO, αφού ανέδειξαν τη μεγάλης σπανιότητας βιοποικιλότητα της Ακρόπολης (βλ. προηγούμενο τεύχος), ολοκληρώθηκαν με μια υποβλητική συναυλία φυσιολατρικών έργων για άρπα, κάτω από τον Ιερό Βράχο, στην Πλάκα, στον αύλειο χώρο του Μουσείου Παραδοσιακών Οργάνων. Δεσπόζουσα σύνθεση, η Micromeria Acropolitana (όνομα του σπανιότερου ενδημικού φυτού της Ακρόπολης) του Μιχάλη Κουμπιού, μια παραγγελία του GEO.

Από την Ελένη Πλατανιά (ΚΕΙΜΕΝΟ)

Κ

άτω από την Ακρόπολη, στην πλατεία Αέριδων, στον αύλειο χώρο του Μουσείου Παραδοσιακών Οργάνων ζήσαμε την κορυφαία στιγμή των εκδηλώσεων του GEO προς τιμήν του Διεθνούς Έτους Βιοποικιλότητας. Είναι γεγονός ότι το ελληνικό περιοδικό GEO, στην ελληνική εκδοχή του, από τη στιγμή που το ανέλαβε προσωπικά ο κ. Αντώνης Λυμπέρης (ως εκδότης και διευθυντής του), είναι στρατευμένο στην ιδέα της οικολογίας, της εναρμόνισης ανθρώπου και φύσης με επιστημονική μεθοδολογία και οικουμενική ευαισθησία. Θα ήταν λοιπόν αδύνατον να μη συμμετέχει το GEO με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στον εορτασμό του Διεθνούς Έτους Βιοποικιλότητας. Έτσι, διοργανώθηκαν –υπό την αιγίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος– Ημέρες Δράσης με

θέμα τη «Βιοποικιλότητα της Ακρόπολης», εκπαιδευτικές περιηγήσεις από την Πλάκα ως το Θησείο, στις οποίες αποδείχτηκε ότι ακόμη και στο κέντρο μιας περιβαλλοντικά «βεβαρημένης» μεγαλούπολης, όπως είναι η Αθήνα, η ζωή ανθίζει, αν και κινδυνεύει από την άγνοια ή την αδιαφορία μας. Μάλιστα η βιοποικιλότητα του ιστορικού κέντρου της πόλης είναι πραγματικά γοητευτική, απίστευτου εύρους και με «αποκλειστικότητες», όπως το φυτό *Micromeria Acropolitana*, που θεωρούνταν εξαφανισμένο και εντοπίστηκε εκ νέου από τον βιολόγο-ερευνητή **Γρηγόρη Τσούνη** στα βράχια της Ακρόπολης. Όμως, μιλώντας για βιοποικιλότητα δεν εννοούμε απλώς την... ποικιλία των μορφών ζωής και το εύρος της, αλλά κάτι πιο σημαντικό που υπερβαίνει την ποσοτική θεώρηση και αποτίμησή του. Ο όρος «βιοποικιλότητα» υποδηλώνει την πολύτιμη αλληλεπίδραση όλων των μορφών ζωής στον πλανήτη μας. Εύλογα, λοιπόν, συμπεραίνει κάποιος ότι από την εύρυθμη λειτουργία ετούτης ακριβώς της αλληλεπίδρασης εξαρτάται και το μέλλον μας, το μέλλον του ανθρώπινου πολιτισμού. Εξ ου και η συναυλία του GEO. Μια επίσης εύθραυστη αλληλεπίδραση μουσικής και ψυχής σε δύσκολους καιρούς. Κάτω από την Ακρόπολη, η Ελλάδα από τη μια διαμαρτύρεται για τη συνωμοσία σιωπής που την οδήγησε στο χείλος της καταστροφής και από την άλλη δίνει στον εαυτό της το προνόμιο να ονειρεύεται ένα διαφορετικό αύριο...

«**ΦΥΣΙΚΑ, ΘΑ ΗΤΑΝ ΑΦΕΛΕΣ ΝΑ ΙΣΧΥΡΙΣΤΟΥΜΕ**, τόνισε ο Χρήστος Τσανάκας, ότι τα έργα που απολαύσαμε –ερμηνευμένα έξοχα από τη σολίστ της άρπας Ευαγγελία Κιοσόγλου– γράφτηκαν για να ξυπνήσουν μέσα μας δυ-

νάμεις καρτερίας ή για να εγείρουν την ευγενή οικολογική συνείδησή μας. Δεν υπάρχει στο λεξιλόγιο της μουσικής ο όρος «οικολογία». Δεν υπάρχει ο όρος «πράσινη ανάπτυξη» ή ο όρος «βιοποικιλότητα. Ούτως ή άλλως, κάθε μορφή τέχνης είναι υπεράνω μηνυμάτων – εκτός από την τέχνη του *κιτς* και την τέχνη της *διαφήμισης*. Η μουσική, όταν είναι όντως τέχνη και όχι εργολαβία ή πάρεργο, δεν υποβαθμίζεται ούτε σε κλισέ ούτε σε σύνθημα. Είναι ένα πολύτιμο βίωμα. Και το βίωμα που μας πρόσφεραν τα έργα της συναυλίας του GEO, ιδίως το μεγαλόπνοο *Micromeria acropolitana*, **ίσως** αποδειχτεί καταλυτικό (εκτείνοντας ρίζες μέσα μας) για το άνοιγμα της ψυχής μας στο όραμα ενός καλύτερου κόσμου, στο όνειρο μιας ΕΥΡΥΘΜΗΣ παγκόσμιας κοινωνίας η οποία, επιτέλους, έχει ανακαλύψει εκ νέου την ΑΡΜΟΝΙΚΗ σχέση της με τη φύση. Ακριβώς δηλαδή όπως ο οικολόγος (μέγας φυσιολάτρης) συνθέτης Μιχάλης Κουμπιός ανακαλύπτει –μεταξύ ευρυθμίας και αρμονίας– τη μελωδία της ζωής στα όνειρα της έμπνευσής του».

Αλλά τι είδους πρόκληση ήταν για τον κ. Κουμπιό η παραγγελία

Στην «πρώτη γραμμή» όσων παρακολούθησαν τη συναυλία του GEO στο Μουσείο Παραδοσιακών οργάνων, οι ιθύνοντες νέες της Ελληνικής Εταιρείας Προστασίας της Φύσης.

Η σολίστ Ευαγγελία Κιοσόγλου επί το έργον. Στο πρόγραμμα της φυσιολατρικής συναυλίας του GEO περιλήφθηκαν συνθέσεις του Μιχάλη Κουμπιού, της Ζερμέν Ταγιεφέρ και του Μπερνάρ Αντρέ.

Ο συνθέτης Μιχάλης Κουμπιός τίμησε δεόντως με τις ελληνότροπες μελωδίες του το σπάνιο ενδημικό φυτό της Ακρόπολης *Micromeria acropolitana*. Πάνω (στα αριστερά) φωτογραφίζεται μαζί με τη σολίστ Ευαγγελία Κιοσόγλου και τον πρόεδρο της ΕΕΦΦ κ. Νίκο Πέτρου.

του περιοδικού GEO, για τη σύνθεση ενός έργου για άρπα προς τιμήν της *Micromeria Acropolitana*, σπανιότατου ενδημικού φυτού της Ακρόπολης; «Η παραγγελία του GEO ξανάφερε στην επιφάνεια μια παλιότερη επιθυμία μου», μας εξολογείται. Και συνεχίζει: «Το 1992 μετά την έκδοση του δίσκου “Τήλος” ήθελα να εκδώσω εννέα CD με το γενικό τίτλο “Μονόλογοι” όπου σε καθένα απ’ αυτά θα έπαιζε μόνο ένα όργανο και μάλιστα γένους θηλυκού. Άρπα, τρομπέτα, βιόλα, λύρα, κιθάρα κι ούτως καθεξής. Η ζωή όμως τα έφερε αλλιώς κι έτσι αντί για τους μονολόγους ακολούθησαν πάρα πολλοί άλλοι διαφορετικοί δίσκοι. Η παραγγελία λοιπόν για την “*Micromeria acropolitana*” δόθηκε, διόλου τυχαία, από το διευθυντή σύνταξης του GEO, τον Χρήστο Τσανάκα, ο οποίος εδώ και πολλά χρόνια παρακολουθεί τη δουλειά μου. Είναι άνθρωπος της αισθητικής και προφανώς σε μια αντιπνευματική εποχή σαν αυτήν που ζούμε δείχνει το δρόμο. Μόνο με τέτοιες μορφής παραγγελίες μπορούν να προχωρήσουν πλέον τα πράγματα. Κάθε άνθρωπος είναι ένας πολύπλοκος μηχανισμός, πόσο μάλλον ένας καλλιτέχνης ο οποίος δρα τις περισσότερες φορές χωρίς την απαιτούμενη πειθαρχία, οπότε είναι καταδικασμένος να αποτύχει. Μια παραγγελία δίνει σε έναν καλλιτέχνη κατ’ αρχάς το σεβασμό στον εαυτό του αλλά και την απαιτούμενη πειθαρχία που τόσο πολύ έχει ανάγκη. Έτσι, βάζοντας για λίγο ένα τέλος στις χαώδεις αναζητήσεις του, οι πιθανότητες να δώσει ό,τι καλύτερο διαθέτει στο συγκεκριμένο πλαίσιο της παραγγελίας είναι πάρα πολλές. Προσωπικά πιστεύω πολύ στις παραγγελίες. Είναι ένας ασφαλής δρόμος που πρέπει να πάρουμε αν θέλουμε να ξαναδούμε τις τέχνες να ανθίζουν στην Ελλάδα. Δε χρειάζονται όμως μόνο καλοί καλλιτέχνες. Η χώρα εξάλλου διαθέτει πολύ και σημαντικό δυναμικό. Αυτό που χρειαζόμαστε πρωτίστως είναι πολλούς και καλούς παραγγελιοδόχους, που να ξέρουν τι παραγγέλνουν και σε ποιον. Και βέβαια καλή τηλεόραση. Γιατί ό,τι υψώνει με κόπο η τέχνη, έρχεται η κακή τηλεόραση και το γκρεμίζει, όπως η θάλασσα τους πύργους στην άμμο...».

Ο ονειρικός κόσμος της άρπας (γιατί αποσιωπάται η ελληνική του διάσταση;)

Η άρπα, λες και ακολουθεί τα ίχνη μας στη μακρινή προϊστορία, ανιχνεύεται παντού. Από την Αφρική, την Ευρώπη, τη Νότια και τη Βόρεια Αμερική έως την Ασία και την Ωκεανία. Με ενδιάμεσο σταθμό την Ελλάδα.

Η άρπα προέκυψε από την εναλλακτική χρήση του τόξου του κυνηγού. Από την προϊστορική άρπα των τόξων, περνάμε στην «άρπα γωνίας», όπου δύο κομμάτια ξύλου συνδέθηκαν στις άκρες. Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι άρπες στους Χαλδαίους και στους αρχαίους Αιγυπτίους. Αξίζει κανείς να ψάξει την άρπα στην Περσία και στο Ιράν, ενώ η Βίβλος, στα κεφάλαια σχετικά με το βασιλιά Δαβίδ, κάνει λόγο για την Κίννορ, την εβραϊκή άρπα.

Η άρπα χαρακτήρισε τον κελτικό πολιτισμό, με αποτέλεσμα σήμερα να εικονίζεται στο εθνόσημο της Ιρλανδίας αλλά και στο ιρλανδικό νόμισμα του ευρώ. Το 13ο αι. πλησιάζει στον τύπο του οργάνου που γνωρίζουμε σήμερα ως όργανο της συμφωνικής ορχήστρας. Ήδη το 1618 αποτελεί σε όλη την Ευρώπη ένα όργανο ενιαίου τύπου με 43 χορδές. Το Μεσαίωνα ήταν το αγαπημένο όργανο βασιλέων κι ευγενών.

Αποσιωπάται η ύπαρξη άρπας στην αρχαία Ελλάδα

Τα περισσότερα βιβλία διεθνώς αλλά και οι αναφορές του ίντερνετ για την προέλευση των μουσικών οργάνων κάνουν λόγο για τη Μεσοποταμία, την Κίνα, τις Ινδίες και την Αφρική, αγνοώντας συστηματικά τον ελλαδικό χώρο. Γιατί άραγε;

Σε ό,τι αφορά στους προγόνους της άρπας, υπάρχουν ελάχιστες αναφορές στο τρίγωνο, τη μικρή επιγονάτια άρπα των αρχαίων Ελλήνων. Κι όμως, στα μικρά μαρμάρινα ειδώλια της παλιάς κυκλαδικής τέχνης, το περίγραμμα της άρπας μοιάζει με τη σημερινή. Από χαρακτηριστικές γλυπτικές απεικονίσεις μπορούμε να οδηγηθούμε στο ασφαλές συμπέρασμα ότι κουρδίζονταν από τη βάση και ο αριθμός των χορδών της είναι πολύ μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο αριθμό χορδών που έχει η αρχαία λύρα. Το αρχαιοελληνικό τρίγωνο αποτελούνταν από ένα ξύλινο ηχείο, ένα βραχίονα και μια πλάγια υποστηρικτική ράβδο, ακριβώς σε σχήμα τριγώνου. Παιζόταν σχεδόν πάντα από γυναίκα, η οποία ονομαζόταν ψάλτρια. Με το βραχίονα του οργάνου οριζοντιωμένο στο μηρό, τραβούσε με τα χέρια της τις χορδές, των οποίων ο αριθμός κυμαίνονταν από εννέα έως σαράντα.

Η άρπα του Μοντεβέρντι

Η άρπα χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ως όργανο ορχήστρας το 1607 από τον Μοντεβέρντι στην όπερά του «Ορφεύς». Την εποχή εκείνη υπήρχαν ήδη στην Ιταλία εξαιρετικοί εκτελεστές του οργάνου. Χρησιμοποιήθηκε επίσης στα μελοδράματα των Χέντελ, Γκλουκ, Ροσίνι και Βέρντι, ιδιαίτερα ως όργανο συνοδείας των μονωδικών μερών. Στα μελοδράματα «Ορφεύς και Ευρυδίκη» του Γκλουκ και «Αϊντα» του Βέρντι η άρπα καθίσταται όργανο συνοδείας, το οποίο ταιριάζει απόλυτα στο περιβάλλον όπου εκτυλίσσεται ο μύθος αυτών των έργων.

Στην εξέλιξη της άρπας ιδιαίτερη ήταν η συνεισφορά του Ιταλού Οράτιου Μίκη, που έλαβε το προσωνύμιο «Ντελ Άρπα» ενώ στο τέλος του 17ου αι. ο Βαυαρός Χανσμπουργκερ επινόησε το σύστημα ανύψωσης του τόνου όλων των χορδών.

Ο Σεμπασιάν Εράρ «έπλασε» τη σημερινή μορφή της

Σταθμός για την καθιέρωση της άρπας υπήρξαν οι κατασκευαστικές ικανότητες του Σεμπασιάν Εράρ. Στις αρχές του 19ου αι. ο Γάλλος κατασκευαστής απλοποίησε τους μηχανισμούς της, κατορθώνοντας να επιτύχει μεγάλη ακρίβεια στο παίξιμο. Η άρπα του Εράρ έχει σχήμα σχεδόν τριγωνικό. Το επίμηκες ηχείο της ενώνεται

λοζά προς τα κάτω με τον κατακόρυφο κιονίσκο και προς τα πάνω με το χορδοστάτη, απ’ όπου ξεκινούν, τεντωμένες κάθετα, πολλές ανισομήκεις χορδές. Οι χορδές καταλήγουν και στερεώνονται στο ηχείο, έναν ειδικό μηχανισμό που είναι τοποθετημένος στο χορδοστάτη και λειτουργεί με την κίνηση των επτά πεντάλ. Από τα αυτά τα τρία χειρίζεται το αριστερό πόδι και τα άλλα τέσσερα το δεξί. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η τονική αλλοίωση του ήχου των χορδών.

Η αγαπημένη της συμφωνικής μουσικής

Μετά την τελειοποίησή της από τον Εράρ, η άρπα γνώρισε την καταξίωση στο χώρο της συμφωνικής μουσικής, καθώς πρωταγωνιστεί σε αριστουργηματικά έργα των Βάγκνερ, Μπερλιόζ, Στράους, Κορσάκωβ και Στραβίνσκι. Μεγάλο κεφάλαιο στην εργογραφία του οργάνου αποτελούν τα έργα μουσικής δωματίου που έγραψαν οι Γάλλοι συνθέτες Κλωντ Ντεμπυσύ και Μωρίς Ραβέλ. Στη σύγχρονη μουσική η άρπα συναντάται ως ηλεκτρική αλλά και ως ηλεκτρονική σε ένα ευρύ φάσμα μουσικής που εκτείνεται από συνθέτες και συγκροτήματα όπως τον Μπερνάρ Αντρέ, τους Άρτ Μπέαρς, την Μπιοργκ ή τους Metallica...

Πήλινο ειδώλιο γυναικείας μορφής με άρπα της ελληνιστικής περιόδου που εκτίθεται στο Κυπριακό μουσείο.

Είναι το όργανο με τον αιθέριο και απαλό ήχο χάρη στο Glissando, το πιο χαρακτηριστικό άκουσμά της που προκύπτει όταν ο μουσικός κυλήσει γρήγορα τα δάχτυλά του πάνω απ’ όλες τις χορδές. Κάτι που δε γινόταν στην πρωτόγονη άρπα (κάτω).

Ένα θαυμάσιο αγαλματίδιο κυκλαδικής τέχνης του 3000 π.Χ. παριστά έναν καθιστό άντρα να παίζει άρπα (ο αρπιστής της Κέρου).

